

РЕЦЕНЗИЯ

за дисертацията на Мария Петре Кертакова на тема „Концептуални измерения на историческия костюм от XIX век и неговата импликация в съвременната мода” за присъждане на образователната и научна степен „доктор” в професионално направление 8.2. Изобразително изкуство и научно направление 05.08.04. Изкуствознание и изобразително изкуство

Рецензент и член на научното жури: проф.д-р Любомир Стойков

Похвален е всеки опит за вглеждане и анализиране на историята на костюма, тъй като в неговите конструкция, силует, философия и обща естетика са кодирани бъдещата му динамика, модернизация и усъвършенстване. В този смисъл поздравление за избора на темата заслужават както докторантът – Мария Петре Кертакова, така и нейният научен ръководител - доц. д-р Яна Костадинова. Развитието и промяната на основните форми на костюма през XIX век са значими и интересни и от гледна точка на източниците за вдъхновение на съвременния моден дизайн, и от гледна точка на чисто технологичните компоненти и ползата от тях за облеклото през XX и началото на XXI век. Ето защо актуалността на предложената тема е във всякакво съмнение.

Правилно е формулирана **целта на дисертацията**, звучаща най-общо като трансфер на постиженията, респ. „**знания, умения и навици, възприети като постижение на материалната култура на XIX век и отразени в костюма от това време и влиянието им върху съвременната мода**”. Коректно са посочени и задачите на изследването, свързани с проучването на прилагането в модата между 2000 и 2010 години на

художествени и конструктивни особености на костюма от XIX век; изучаването на художественото влияние на историческия костюм от това време върху външния вид на съвременника; библиографския преглед на източниците, занимаващи се с историята на костюма и днешната мода.

Обект на дисертацията е взаимстването, преработката и прилагането на художествения опит на костюма от XIX век в съвременната мода, а **предмет** – европейският дамски и мъжки костюм от този период – с неговите конструктивни особености и художествени качества, който е достоен за интерпретиране в модата от първото десетилетие на XXI век. Логично методологията се „опира“ на идеите на Лъороа-Гуран и Леви-Строс, както и на историческите и изкуствоведческите анализи на Г.Вьолфлин, Е.Панофски, У.Еко и К.Кларк. Не са пренебрегнати трудовете и на други авторитетни учени като Ролан Барт, Франсоа Буше, Рене Кьониг, Анет Уорстби, Н.Каминская, М. Мерцалова, В.Брун и М.Тилке. Поласкан съм, че докторантът прибавя към тези емблематични имена и моето, в контекста на използвания в дисертацията мой монографичен труд „Теоретични проблеми на модата“. Емпиричният материал, подложен на интерпретиране включва модни списания от XIX и XXI век, каталози и други източници на изображения, артефакти от музейни сбирки и колекции и – разбира се – множество интернет ресурси.

Дисертационният труд на Мария Кертакова има ясна и прецизна структура, която съдържа въведение, три глави, обобщение и заключение, декларация за приносите и библиография в общ обем от 270 компютърно форматиращи страници плюс отделно приложение в обем от 233 страници, съдържащо близо 600 исторически и съвременни илюстрации, рисунки, фотографии и различни други изображения. Добро впечатление прави мащабът и обхватността на това изследване, което е сериозна гаранция и за надеждността, и за представителността на обобщенията и приносите.

В първата глава авторката по един компетентен начин прави критичен преглед на литературата, посветена на развитието на модата и модния костюм през XIX век. Тя пространно и задълбочено определя термина импликация, редом с концептуалните измерения. В енциклопедичен и речников контекст думата „импликация” идва от латинското *implicō*, което означава „вплитам” и се тълкува като замесване, вплитане в нещо. Мария Кертакова разглежда импликацията като „сбор от знаци, които претърпяват определено смислово изменение в процеса на тяхната вторична употреба” (стр.20). Тук тя отделя внимание и на концептуалните измерения в понятийния апарат, използван при проучването на модните тенденции и модния костюм. Правомерни са изводите от първата глава относно факторите, действащи в историята на модата – производствено-технологични (материи, материали и технологии) и дифузно-алеаторни (свързани с творческата сфера и философията на облеклото). Сред останалите изводи е взет предвид и принципът на импликация на елементи от мъжкия и дамския костюм, която се опира на редица завоевания в сферата на човешките права, в т.ч. и епохалното значение на Великата френска буржоазна революция (вж стр.41).

Ценна плътност и конкретика авторката демонстрира във втора глава – „Модата през XIX век – от „Великата френска буржоазна революция” до бурната красота на „Belle époque”. Умело и качествено се анализира динамиката на модата и модния костюм през XIX век. Тази констатация важи не само за периода на Великата френска буржоазна революция – 1789 – 1795, но и за следващите периоди и етапи – директорията (1795 - 1799), консулството (1799-1804), първата империя и стила „ампир” (1804-1814). Симетричните поданализи включват обща характеристика на периода, развитието на мъжкия костюм и развитието на дамския костюм.

На интерпретация са подложени и такива периоди като **реставрацията, романтизма, второто рококо** (тук основателно е отделено място и внимание на възникването на висшата мода и ролята на нейния създател Чарлз Фредерик Уърт, както и популяризирането на идеите за **рационализиране на дамското облекло** – „Bloomers” – между 1850 и 1870 години), **позитивизъм** (1870 – 1890) и **модерн** (1890 - 1914). Във финалната част на втора глава е предложен анализ на развитието на **детската мода** през XIX век.

Сред множеството **изводи от втора глава**, не може да не се отбележи това, че основна форма на дрехите и при мъжете, и при жените е линията на тялото; измененията стават по-плавно; особено през първата половина на столетието са по-характерни еволюционните промени; мъжката мода е балансирана и успокоена; развитието на промишлеността през втората половина на XIX век предлага нови материали, които олекотяват дрехата, а модата се разделя на от кутюр и прет-а-порте в зависимост от социалния и най-вече икономически статус на хората; спортът и военната служба също оказват прагматично влияние върху модата; мъжкият костюм става все по-рационален и делови (тенденция, силно застъпена през втората половина на XIX век) и др.

Третата глава на дисертацията анализира най-сполучливите модни колекции и модели по отношение на **прилагането на импликацията и на концептуалните измерения на историческия костюм от XIX век в практиката на моделиерите на дамската мода в началото и първото десетилетие на XXI век**. Авторката още в началото основателно прави – макар и кратка – обща характеристика на модата през първото десетилетие на XXI век. Усложняването и ускоряването на срока на действие, моден образ, формиран в резултат на влиянието на поп-културата, еротизацията на модата, трансформации в спортния стил – това са основните тенденции, набелязани в тази част на труда. Не е подмината ролята на икономическата

криза, както и бунтарските настроения на Вивиън Уестууд, Галиано, Маккуин, Готие и други „лоши момчета” на съвременната мода (стр.162).

В началото на третата глава са направени анализи на колекцията на John Galliano – всъщност неговата дипломна работа от колежа „Сентръл Сейнт Мартинс” - „Les Incroyables” („Невероятните”) - 1984 г., Лондон и „Haute couture”, есен-зима 1996 г., Париж на John Galliano за „Givenchy”. Тук проличава отчетливо способността на Мария Кертакова да се вглежда в детайлите, да концептуализира модните феномени, както и да аргументира тезите си с метода на експертната оценка и авторските (дизайнерски) интервюта и откровения.

По-нататък авторката симетризирано и балансирано интерпретира най-сполучливите модели и дизайнерски практики по отношение на **импликацията и на концептуалните измерения на историческия костюм от XIX век в развитието на дамската мода през всяка една година от декадата 2000 – 2010**. От наблюдателното око на докторанта не са убегнали влиянията на кринолини, деколтета, сватбени рокли, портрети, високи (ампирски) талии и пр., върху модния дизайн от началото на XXI век. Показателни в това отношение са множеството приложения, които служат за чудесна визуална аргументация в тази част на изследването. Логични и точни са изводите от третата глава: смесванията между периодите „Директория”, „Консулство” и „Ампир” и стиловете параметри на „Incroyables – Merveilleuses” (Енкроайябъл - Мервейоз); отдалечаването на модата от преките нужди на облеклото (нейната небитийност); това, че най-често използвани за целите на модната импликация са стиловете „Реставрация”, „Романтизъм”, „Позитивизъм” и „Модерн”; интересни заключения за импликациите като маркери на действие и състояния; както и обобщения за реалностите в съвременната култура и ролята на цифровите технологии и – разбира се – за импликацията като мощен метод,

служеш на дизайнерите да ползват историческия опит и постиженията на предходни генерации модни творци.

Докторантът декларира **три вида приноси – научно-теоретични, приложно-практически и общометодологични**. Като цяло приемам и признавам тези заявки. Особено важно е да се подчертае, че наистина за пръв път в българската научна и изследователска дейност се поставя и решава въпросът за импликацията на костюма от XIX век в съвременното облекло през XXI век (и по-специално в първото десетилетие). По много успешен начин са изследвани най-успешните (според авторката) модни колекции от първата декада на нашето столетие и умението на модните дизайнери да използват импликацията при сътворяването на новия моден образ – в дейността на „Диор” и „Шанел”, „Живанши” и „Валентино”, Маккуин и Галиано, Готие, Ямамото, Лакроа и др. Значим е и приносът, според който тази дисертация изтъква фазата, в която съвременната мода все по-често се интегрира с комуникационния микс, с медиите и шоубизнеса.

Мария Кертакова предлага за защита един много сериозен, професионален и ценен труд, който недвусмислено показва нейните анализаторски качества, високата ѝ понятийна и лексикална култура, както и способността ѝ да открива логически връзки и успешно да се справя с компаративния анализ на отделни исторически периоди, като извежда норми, принципи и тенденции. Разбира се, като всяка друга дисертация, и тази не е лишена от недостатъци и несъвършенства. В заглавието (или в подзаглавие) на дисертацията беше редно да се уточни и рамкира темпоралния обхват на съвременната мода, а именно 2000 – 2010 г. На отделни места в началото на трета глава не са посочени източниците на цитатите от Джон Галиано. Допуснато е известно дублиране на научно-теоретичните приноси – респ. първи и четвърти (стр.263). Не винаги е спазен азбучният принцип на цитиране на литературата и др. Тези

слабости, обаче, не омаловажават общото позитивно звучене и като цяло – отличното впечатление от този дисертационен труд.

Ще задам и два въпроса на докторантката:

- 1. По какъв принцип са определени най-сполучливите модни колекции, посочени като пример за прилагане на импликацията от костюма през XIX век (стр.160 – 171)?**
- 2. Може ли авторката да даде примери за модна импликация от XIX век в по-актуални модни колекции – да речем от 2014 година?**

Въз основа на всичко това моля уважаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор” на **Мария Петре Кертакова** за нейната дисертация на тема **„Концептуални измерения на историческия костюм от XIX век и неговата импликация в съвременната мода”**.

15 януари 2015 г.

Проф. д-р Любомир Стойков